

Körlevél az Üzenet „szerkesztőbizottság”-a tagjainak

Kedves barátaim!

Töredelmesen bevallom: az ellen tiltakozom, aminek én is oka vagyok. Mentségem: a jóhiszeműség, s az, hogy a tévedésemben többségekkel osztozom.

1992 őszén, az Üzenet szünetelésén megbotránkozván, a Szabad Líceum szeptember 23-án tartott tribünjén a folyóirat újraindítása mellett kardoskodtam. A város sajátos művelődési hagyományaira, forgatandó szellemi tőkéjére, a távlatok gondolkodói fürkészésének szükségességére apelláltam - akkor, amikor a szaporodó nemzeti tömeggyilkosságok miatti félelem kulminált. Főszerkesztőnek azt a Dévavári Zoltánt javasoltam, akinek, annak ellenére, hogy évtizedeken át politikailag megbélyegzett és másod- (harmad-?) rangba kényszerített ember volt, az akkor húszéves Üzenet a legtöbbit köszönhetett. A megbélyegzettség alól felszabadult író munkássága kultúránk haladásával együtt teljesülhet ki – mondtam akkor.

A város politikai felelősei is hozzánk hasonlóan vélekedhettek, mert Dévavári lett a folyóirat főszerkesztője. A szerkesztőbizottság tagjainak lelkesedése azonban nem tartott sokáig. Kezdetben az volt a látszat, mintha az én kulturális radikalizmusomtól riadoznának. E feltevésben azonban nem lehetett sok igazság, mert Dévavári az elmúlt másfél év alatt, amióta én sem járok a szerkesztőségi megbeszélésekre, nem teremtette újjá a már korábban elidegenedett bizottsági kapcsolatokat, s emellett a tagok többsége egy ízben a Dévavári által veszélyesnek tartott írássom közlésére szavazott.

Dévavári tehát lassanként egyeduralkodóvá vált az Üzenet szerkesztésében. Így aztán csak olyan írásokat hajlandó közölni, amelyek nem sérthetik az őt végre (feltétlen hódolat árán!) befogadó újvidéki kultúrhatalmak érdekeit. Ennek élettelenység, a kultúra lényegi kérdéseinek el-

hallgatása a velejárója. Ami nem kétszínű hízelgés, az káros. Pedig Főszerkesztőnknek évtizedek óta közismerten fenntartásos a véleménye az újvidéki „halhatatlanok” műveiről. Csak hát szerinte a kritikának is megvan a konjunktúrája. Ha gyakorlójának érdekei úgy kívánják, akkor ki kell halnia. Amennyiben ezzel csupán egy műfaj szorulna háttérbe - gondolom én -, nem lenne túl nagy a baj, ám itt az erkölcsi magatartás válságáról van szó. Holott nekünk - írott szóval és tettekkel egyaránt - a nyomorgatott ifjúság számára kellene példát mutatnunk! Miért nincsenek fiatalabb, új írók az Üzenetben? Miért találkozunk többnyire csak az Újvidéken már beváltakkal?

Hiába vagyok magyarországi írói körökben is megbecsült szakember, saját bomló művelődési környezetem épülését nem szolgálhatom abban a folyóiratban, amelynek - a kolofon szerint - a szerkesztőbizottsági tagja vagyok. Annak ellenére, hogy írásaim szövegközpontúak s csak közvetve kapcsolódnak az író személyéhez, a Főszerkesztő (mintha csak a belgrádi minisztérium nevezte volna ki) a polemikus cikkeimet magyarországi folyóiratokhoz tanácsolja, bármilyen alaposan argumentálok is azonban. Csak a pozitív értékítéleteim kaphatnak helyet az Üzenetben. Dévavári azzal érvel, hogy egyes írók az én szemléletem miatt nem adnak neki kéziratot. Mintha nélkülözhetetlenek lennének! Mintha nem az lenne a dolgunk, hogy a Kosztolányi Táborban, a Népkörben és a Könyvtárban új tehetségeket fedezzünk fel:

A szabadkai irodalmi és művelődési folyóiratnak csak akkor van létjogosultsága, ha - ahelyett, hogy az újvidéki Híd után kullogna - a jó értelemben vett ellenlábasságot vállalná. Mert Szabadkának nem csupán szabad királyvárosi múltja, népszokásrendszere, művészet- és művelődéstörténete van, hanem jövője is kell, hogy legyen! Csakis itt és általunk kerülhetnek terí-

tékre kisebbségünk egzisztenciális problémái! Csakis nálunk adott eleve a lehetőség, hogy minél nagyobb számú közönséget hódítsunk meg a folyóiratnak, azaz: a kultúrának, hiteles életnek. Egyébként tévednek azok, akik folyóiratunkat legjobb hetilapunkhoz, a Szabad Hét Naphoz képest jelentéktelennek tartják, mivel az utóbbit vásárlók száma hússzal vagy harminccal szorozza a folyóirat (potenciális) olvasóit. A hetilap ugyanis - az adott körülmények között szükségképpen! - inkább kiszolgál, mint nevel. Így természetesen csak a pusztulás folyamatának lelassításához, fájdalommentesítéséhez járul hozzá. Kisebbségünk távolabbi jövőjével, helyzetének mélyebb, sokoldalú áttekintésével - érdemben, ha akar, sem igen törődhetne. Egyszerűen nem létezhet napi politizálás nélkül. Ezzel szemben az Üzenetnek azt kellene szintetikusán kifejeznie (versben és prózában), amit a hétköznapi lét-fenntartásának harcai eltakarnak; azt kellene a kritika (tudományos munka) által közvitára (vagy határozott javaslatként) felkínálnia, ami a lelkiismeretes és szellemileg (de lehetőleg biológiailag is) fiatal emberek a város, a magyar kisebbség és az emberség szempontjából megkerülhetetlenek tartanak.

A tények tanúsága szerint Dévavári Zoltán, a csaknem hetvenéves nyugdíjas képtelen eleget tenni annak a nagy erkölcsi és szellemi kihívásnak, amelyet az Üzenet szerkesztése jelent. Míg például több magyarországi folyóirat főszerkesztője és néhány munkatársa néhány száz kilométerről is el fog látogatni hozzánk, hogy törekvéseiről beszéljen, addig a mi Főszerkesztőnknek az elmúlt négy évben egyszer sem (!!!) sikerült rábírnia, hogy az elvégzett munkáról számot adva, ötletadó ellenvéleményre is váró értelmiségieket küldjön a Szabad Liceum asztalához, azok elé, akik eltartják s esetleg meg is veszik a folyóiratot. Vitatkozik ő, de csak kisebb társaságban, főleg négyszemközt, indulatosan, önámító önisméltésekkel, érdemben nem figyelve partnere(i) szavaira.

Az elmondottakból az következik, hogy 1992-ben és 1993-ban nyilvános helyen több ízben kifejtett nézetemet visszavonva, helytelenítem Dévavári Zoltán folyóirat-szerkesztő tevékenységét. Tudomásom szerint a „szerkesztőbizottság”-ban több tagnak van az enyémhez hasonló

tapasztalata, illetve véleménye. Főszerkesztőnk illúziója szerint az Üzenet csak az ő irányítása által élhet. Valójában ezután kellene megszületnie. (Abban a szellemben, ahogyan azt „újjászületésünk” első számának /1993 január—február/ beköszöntőjében megfogalmaztuk, s amiből e négy év alatt alig valósult meg valami.) Mondjuk a Városi Könyvtárban, vagy a Szabad Hét Napban. Én személy szerint a horgosi Bata Jánost, a tehetséges költőt és műfordítót (német szakos tanárt) tartom a főszerkesztői posztra rendkívül alkalmasnak. Alig több negyven évesnél, és - az én megítélésem szerint - beskatulyázhatatlan szemléletű, noha az adott körülmények között elsősorban a népnemzeti törekvésekkel rokonszenvezik. Cikkeiben elvszerűen vitatkozó, keresztény értékfelfogású. Szerény, a tisztségektől húzódozó ember, de ha sikerülne meggyőznünk, sokat nyerhetne általa Szabadka (és a vajdasági magyarság) kultúrája. Ő ugyanis remélhetőleg felszabadítani, közhasznúvá tenni igyekezne az eddig újvidéki érdekek szerint lefojtott gondolatokat. Meglehet, persze, hogy Ti még nála is megfelelőbb embert javasoltok.

Nekünk mindenesetre nem az a dolgunk, hogy demagóg mellébeszéléssel kellemessé tegyük a „szocializmus” művelődési haszonélvezőinek, satnyulásunk cinikus nyugtázóinak öregkorát. Akkor sem, ha beállítottságunknak értékkiemelőnek, értékkeresőnek kell lennie mindenekelőtt, s ha a leleplezést sohasem egyenlíthetjük is ki az öncélúan bántó szándékkal, az antihumánus bosszúval. Ám hangsúlyozom, hogy „kultúránkban” nem is egy olyan „kulturális veterán” van, akinek a munkásságát legalább egy évtizede azért nem lehet tisztességes mérlegre helyezni, mert az illető „súlyos beteg”. A hivatalnoki falazás (sógor-koma-jóbarátság, vagyis az ún. „kulturális magatartás”) következtében fiataljaink tízezrei betegedtek meg időközben (azaz: rossz tankönyvek oltották beléjük gyakorlati humanizmus helyett az álnemzetköziség léhaságát és hagyták őket nyelvileg elkorcsosodni; cinikusak vagy legalább közönyösek, mert nem tudatosították bennük a hiteles emberi értékeket; nem ritkán indokolatlanul menekültek külföldre stb.), míg „nagy öregeink” tekintélyét vigyázva nem, vagy csak látszólagosan vetettük fel munkásságuk alapkérdéseit. Igaz: a pozitívizmust és a pragma-

tizmust túlhaladó gondolkodást az utóbbi évtizedekben a törvény nem büntette, hanem csupán mellőzték. És megbélyegezték: mint pamfletet, mint személyeskedést. (Mintha a legnagyobbaknak - Darwinnak, Nietzschének, Freudnak - az életművét a születésétől kezdve a mai napig nem vitatná az egész világ értelmisége.)

Ha valami oknál fogva az önkormányzat mégsem váltaná le a tudtommal általa sem igen kedvelt, az 1993-ban vállalt céljainkat megtagadó Dévavári Zoltánt, s ha a szerkesztőbizottság tagjai továbbra is a bojkott közönyében vesztegelnének, akkor én bejelentem: nem akarom többé látni a nevem a szerkesztőbizottság tagjai között. Elegendem van a hazugságból! A gyanútlan olvasó még azt hihetné, hogy vizet prédikálok és bort iszok, vagyis, hogy én is támogatom az újvidéki

rekedt, többnyire demagóg magyar csúcsértelmiség és szabadkai csatlósai naivan vagy ravasz közvetettséggel etnocid törekvéseit. (Ennek példahalmazával legutóbb főleg Bányai János Kisebbségi magyaróra c. írásgyűjteményben találkozhattunk.)

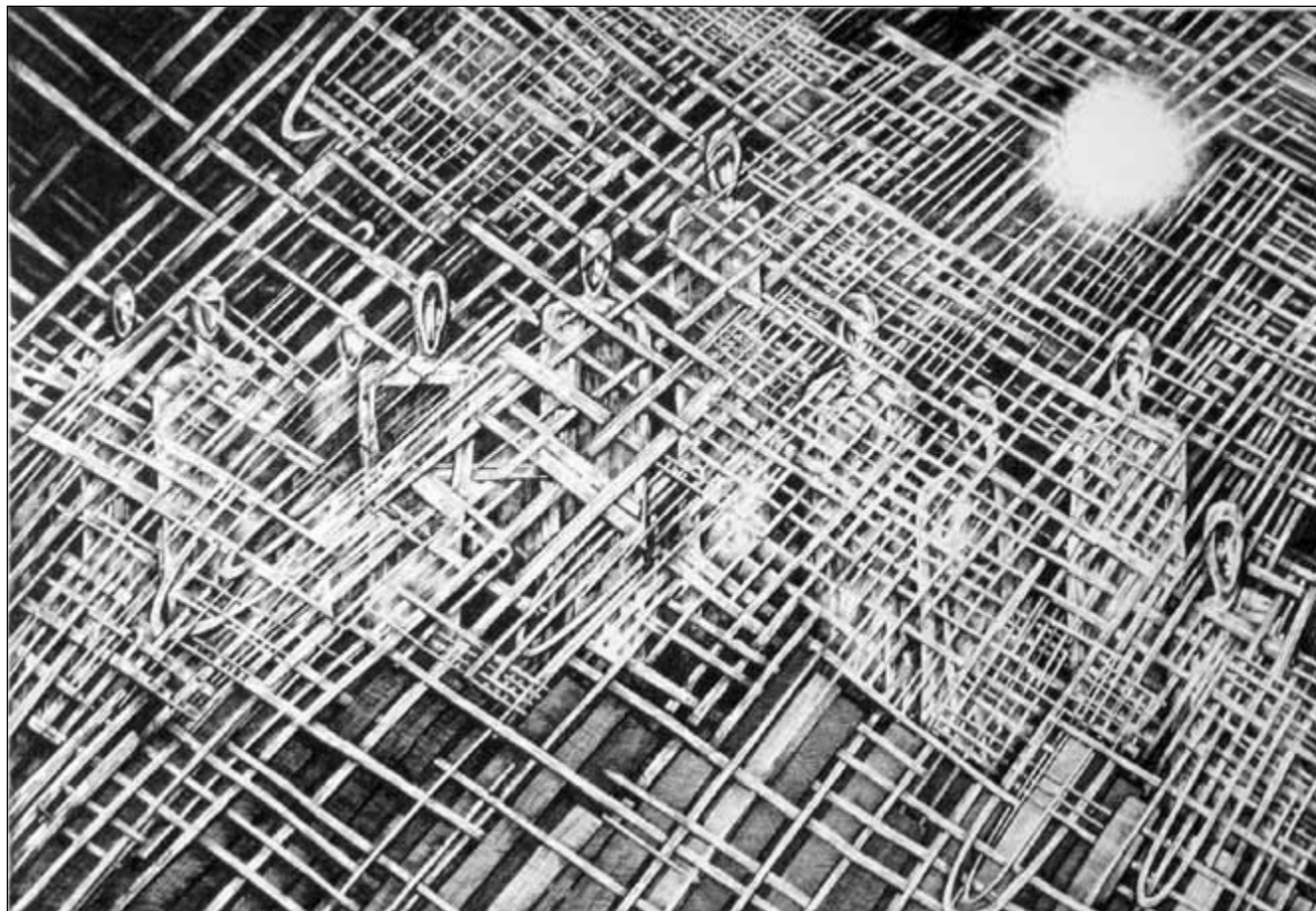
Bízom benne, hogy a lelkiismeretetekre fogtok hallgatni s nem lesz közöttetek irigy ember, aki a kisebbségi érzését és alkati tehetetlenségét a humanizmus, megértés hamis fogalmával igyekszik racionalizálni.

A további együttműködés reményében, tisztelettel:

Vajda Gábor

Szabadkán, 1997. március 30-án.

Megjegyzés: E körlevelet a „szerkesztőbizottság” tagjain kívül Dévavári Zoltánnak, Biacsi Antalnak, Kasza Józsefnek és B. Foky Istvánnak is eljuttattam.

Keresztűz, 2008